

Asia: HE 111/2025vp

Asiantuntijalausunto 1.12.2025, sosiaali- ja terveysvaliokunta

Kiitän mahdollisuudesta lausua sosiaali- ja terveysministeriön vastineesta sosiaali- ja terveysvaliokunnalle muutosehdotuksista hallituksen esitykseen HE 111/2025 vp.

Sosiaali- ja terveysministeriön ehdottama apteekkiveroasteikon nollarajan korottaminen 250 000 euroon on erittäin kannatettavaa. Toimi alentaisi laskennallisesti tappiollisten apteekkien määrää ja parantaisi kaikkien apteekkien kannattavuutta, koska apteekkiverotus keventyisi kaikilta apteekeilta. Kyse on tästä huolimatta edelleen merkittävästä leikkauksesta, joka edellisten hallitusten ja nykyisen hallituksen jo tekemien lääkkeiden hintoja leikkaavien toimenpiteiden jälkeen aiheuttaa merkittävän riskin maanlaajuiselle apteekkiverkostolle ja siten huoltovarmuudelle.

Ministeriö tarkastelee vastineessaan ainoastaan apteekkeja, joiden toiminta muuttuisi kannattamattomaksi hallituksen esityksessä esitettyjen toimenpiteiden vaikutuksesta (26 apteekkia). **Leikkausten vaikutus tulee kuitenkin näkymään apteekkikentässä tätä ryhmää paljon laajemmin apteekkipalveluiden ja sitä kautta lääkkeiden saavutettavuuteen vaikuttavina sopeuttamistoimina** (esim. farmaseuttisen henkilöstön irtisanomiset ja lomautukset, aukioloaikojen supistamiset). Tarkastelussa olisi relevanttia huomioida myös jo ennen esitettyjä muutoksia olevat tappiolliset apteekit (21 apteekkia), joiden tilanne oli jo lähtökohdiltaan heikko sekä ne 93 apteekkia, joiden liiketoiminnan voitto jäisi alle 100 000 euroa (huomioiden apteekkien yhteydessä toimivien osakeyhtiöiden tulos, tiedot hallituksen esityksestä). Käytännössä tällaisessa apteekissa apteekkarin tuloverojen, mahdollisten lainanlyhennysten ja investointien jälkeen apteekkarille ei jää palkkaa tai palkka jää merkittävästi alle proviisorin keskipalkan. **Arvioinnissa jää myös tunnistamatta, että eri kokoisilla apteekeilla on erilaisia mahdollisuuksia sopeuttaa toimintaansa.** Erityisesti pienillä apteekeilla monet sopeuttamistoimet on jo käytetty edeltävän hallituksen vuoden 2023 tehtyjen leikkausten seurauksena. Pienissä apteekeissa henkilökuntamäärä on pieni, eikä irtisanomisia voida käytännössä tehdä; pienellä paikkakunnalla ei ole mahdollista muuttaa sijaintia, lisätä itsehoitolääkkeiden tai vapaakaupan tuotteiden myyntiä tai supistaa edelleen aukioloaikoja apteekkipalveluiden saavutettavuuden vaarantumatta.

Sopeutustoimia tullaan näkemään koko apteekkikentässä:

- On hyvin todennäköistä, että useita sivuapteekkeja tullaan lopettamaan, mikä heikentää maanlaajuista apteekkiverkostoa ja vaikuttaa erityisesti harvaan asuttujen seutujen palveluja heikentävästi.
- On myös hyvin mahdollista, että jatkossa auki laitettaviin apteekkilupiin ei saada hakijoita. Näin voi käydä etenkin harvaan asuttujen seutujen pienissä apteekeissa. Tällöin mahdolliseksi tulee apteekin muuttaminen sivuapteekiksi, mutta tämä ei välttämättä onnistu (ks. alla), jolloin apteekkipalvelut alueella loppuisivat kokonaan.
- Tiukentuvan talouden myötä useat apteekit tulevat kaikella todennäköisyydellä supistamaan aukioloaikoja, ja siten lääkkeiden saavutettavuus kansalaisille heikkenee. Aikaisemmissa selvityksissä on oltu huolissaan apteekkien aukioloajoista ja sitä kautta lääkkeiden saavutettavuudesta, erityisesti taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa (Kinnunen ym. 2021, Miettinen ym. 2024).

Leikkaukset heikentävät apteekkien mahdollisuuksia rationaalisen lääkehoidon tukemiseen osana sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuutta (lääkeneuvonta, lääkehoidon onnistumisen seuranta, lääkehoidon ongelmien tunnistaminen ja ratkaiseminen). Lisäksi apteekkien yhteistyömahdollisuudet hyvinvointialueiden kanssa heikkenevät sopeutustoimien vuoksi nykyisestä, sillä taloudellista kannustinta yhteistyöhön ei ole.

Apteekin sivuapteekiksi muuttaminen edellyttää apteekkarilta lopettamispäätöksen

Ministeriön arvioinnissa todetaan, että toimenpiteiden vaikutuksesta kannattamattomaksi jäävistä apteekeista viisi on reseptuurinsa perusteella pieniä apteekkeja, joiden muuttaminen sivuapteekiksi voisi olla ajankohtaista riippumatta esitetyistä muutoksista. On huomioitavaa, että Fimealla ei ole mahdollisuutta ottaa proaktiivisesti yhteyttä apteekkariin sivuapteekiksi muuttamisesta. Tällainen prosessi voi lähteä käyntiin vain tilanteissa, joissa apteekkari luopuu apteekkiluvasta ja apteekkilupa tulee uudelleen hakuun. Näiden **edellä mainittujen viiden tappiolliseksi muuttuvan apteekin kohdalla tilanne olisi siis se, että hallituksen esityksen toimenpiteiden jälkeen apteekki muuttuisi kannattamattomaksi, jonka vuoksi apteekkari menisi pahimmillaan henkilökohtaiseen konkurssiin tai todennäköisemmin käyttäisi hyödyksi uuden lainsäädännön antamaa väliaikaista mahdollisuutta luopua**

taloudellisten syiden vuoksi apteekkiluvasta vuoden 2026 aikana kevyemmän menettelyn avulla. Tämän jälkeen apteekin sivuapteekiksi muuttaminen etenisi käytännössä siten, että Fimeassa tehtäisiin päätös apteekin muuttamisesta sivuapteekiksi. Mikäli alueella olisi toinenkin apteekkilupa auki, voitaisiin sivuapteekki liittää tällaiseen haettavaan apteekkilupaan ehdoksi. Mikäli tällaista tilannetta ei alueella olisi, Fimea voisi kuuluttaa oikeutena olevan sivuapteekin haettavaksi. Kuitenkin tässä hallituksen esityksessä esitetyt sivuapteekkivähennykseen liittyvät muutokset voisivat apteekeilta kannustimen hakea oikeutena olevaa sivuapteekkia (vähennysoikeus 50 000 euroa, kun ehtona olevassa 150 000 euroa vuodessa). Käytännössä siis näiden viiden apteekin muuttaminen sivuapteekiksi ei välttämättä toteutuisi lainkaan tai toteutuisi merkittäväällä (vuosien) viiveellä. Edellä kuvattu tilanne on edessä myös niissä apteekkiluvissa, johon ei mahdollisesti jatkossa saada hakijoilta apteekkiluvan täyttämiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön yksityiskohtainen kannattamattomaksi jäävien apteekkien tarkastelu osoittaa hyvin apteekkikentän vahvan polarisoitumisen ja tuo näkyväksi sen, että kannattavuushaasteet eivät liity ainoastaan pieniin maaseutuapteekkeihin, mikä lienee yleinen mielikuva. Toisaalta tulee näkyväksi myös erillisyhtiöiden merkitys. Kuten ministeriön vastineessa todetaan, erillisyhtiön hyödyntäminen apteekin liiketoiminnassa on yksi mahdollinen ja laillinen sopeuttamistoimi, jota apteekit voivat hyödyntää. On perusteltua ja tasapuolista, että toimenpiteiden arvioinnissa huomioidaan erillisyhtiöiden merkitys siltä osin, kun erillisyhtiön toiminta liittyy apteekkitoimintaan. Mielestäni kuitenkin lähtökohdan täytyy olla se, että lakisääteisen lääkemyynnin tulojen täytyy kattaa lääkemyynnin kulut.

Kunnioittavasti,

Katri Hämeen-Anttila

Katri Hämeen-Anttila
professori, sosiaalifarmasia, Itä-Suomen yliopisto, farmasian laitos
katri.hameen-anttila@uef.fi, p. 040 355 2425

Lähteet

Kinnunen M, Laukkonen M-L, Linnosmaa I, Mäklin S ym. Mikä lääkkeissä maksaa? Selvitys lääkkeiden hintaan vaikuttamisesta ja ohjauksesta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:19

Miettinen H, Mikkola H, Jyrkkä J. Lääkebarometri 2023: Lääkkeen käyttäjien edellytykset lääkehoidon toteuttamiseen arjessa. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 4/2024